

SESSIE 2.A

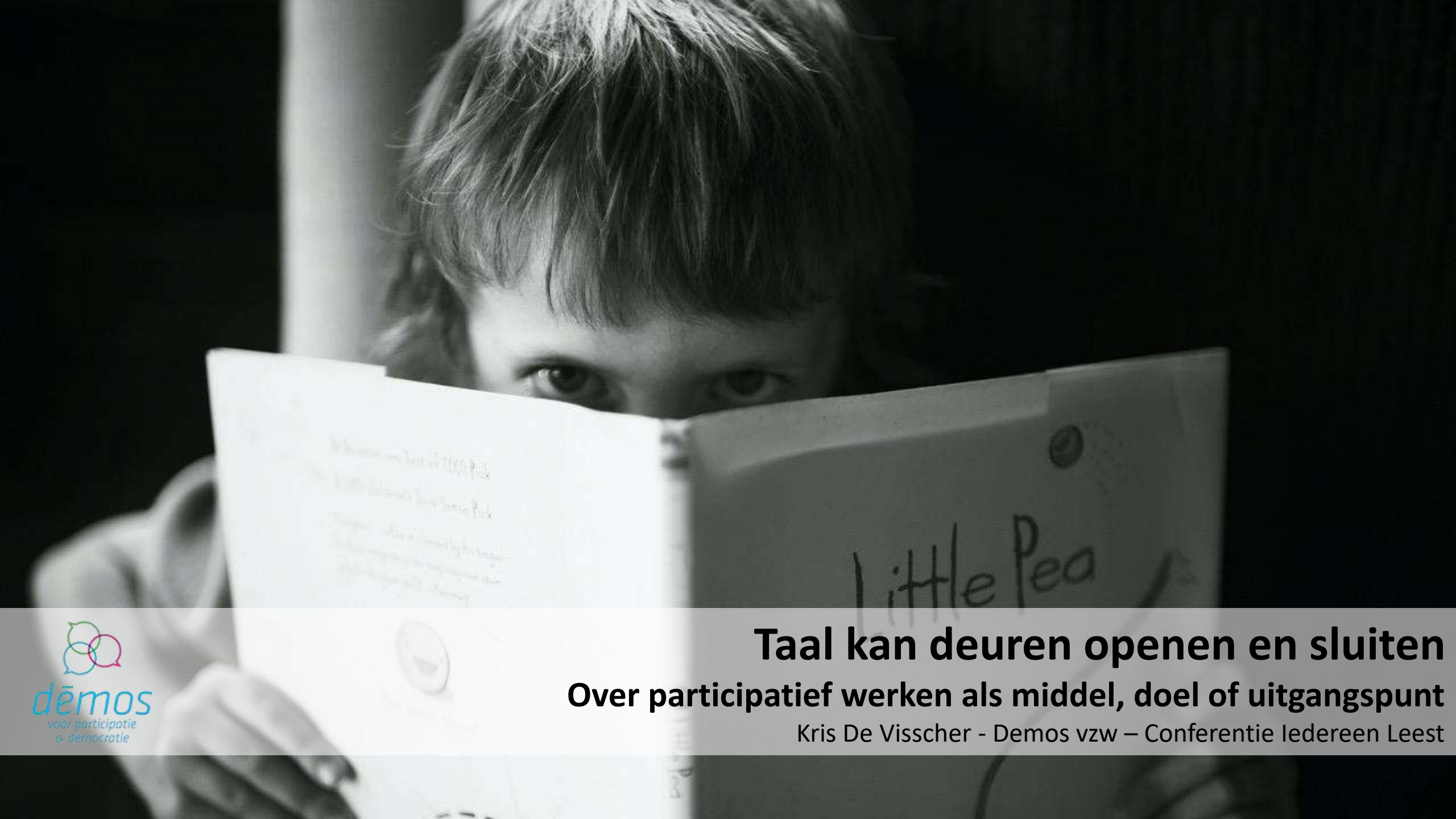
**Taal is meer dan wat woorden
achter elkaar. Taal kan deuren
openen en sluiten.**

Over leesbevordering, **participatief
werken en welzijn**

KRIS DE VISSCHER

– DEMOS

Taal kan deuren openen en sluiten

Over participatief werken als middel, doel of uitgangspunt

Kris De Visscher - Demos vzw – Conferentie Iedereen Leest

Demos ...

Demos is een **kenniscentrum**, actief sinds 2008. We houden ons bezig met praktijk- en beleidsontwikkelingen in de sectoren **cultuur, jeugdwerk en sport** met een focus op groepen en praktijken die **ondervertegenwoordigd en onderbelicht** zijn in onze samenleving.

We publiceren boeken en een cahier, organiseren symposia, vormingstrajecten, workshops en andere samenkomsten. We doen onderzoek en geven advies aan organisaties en overheden.

In deze presentatie

1. Participatie: door de bomen, het bos
2. Een waaier aan mogelijkheden
3. Loskomen van je bestaande aanbod
4. Onder de waterlijn

Participatie: door de bomen het bos

Participatie is een breed begrip dat veel verschillende ladingen dekt. Van meedoen (deelnemen) tot mede-eigenaar zijn (deelhebben). Demos richt de aandacht op wie het recht op vrijetijdsparticipatie moeilijk of niet kan realiseren.

In onze [visietekst over participatief werken in jeugdwerk, cultuur en sport](#) willen de kijk op vrijetijdsparticipatie verbreden. Een brede kijk biedt volgens ons meer perspectieven en verruimt de mogelijkheden voor individuen en organisaties. Het geeft ook meer ademruimte om met dit thema aan de slag te gaan.

Binnen leesbevordering worden al veel goede initiatieven genomen. We willen iedereen aanmoedigen om dit vooral verder te zetten. We bieden een kader aan om losse initiatieven een plaats te geven in een duurzaam beleid én om mogelijke lacunes in de aanpak op het spoor te komen en aan te pakken.

Participatie: door de bomen het bos

Organisaties kunnen participatie zien als een **doel**. Ze ondernemen acties om drempels te verlagen en doelgroepen toe te leiden naar hun aanbod.

Organisaties kunnen participatie zien als een **middel**. Organisaties zetten bevestigingen op, organiseren consultatie- en inspraakmomenten waarbij ze nieuwe groepen aanspreken om het bestaande aanbod bij te schaven.

Organisaties kunnen participatie zien als **uitgangspunt**. Ze willen een betekenisvolle rol spelen in hun omgeving en/of in de brede samenleving. Ze maken ruimte om nieuw aanbod te (laten) creëren dat inspeelt op noden en behoeften in die omgeving en/of in de samenleving.

Participatie: door de bomen het bos

Tegenover de ruimte die een organisatie maakt, plaatsen we de **ruimte die een (potentiële) participant wil innemen.**

Daarbij kan de participant ernaar streven om de organisatie mee te 'maken' en er een stukje macht over te verwerven, maar net zo goed kan het de bedoeling zijn om 'op te gaan' in de organisatie, om er meer toe te 'behoren'.

Zo streven mensen soms sterk naar vrijheid, én biedt of gunt die omgeving hen die vrijheid ook – of niet. Maar mensen kunnen ook veeleer streven naar geborgenheid. En ook daarin worden ze al dan niet ondersteund door die omgeving.

Participatie: door de bomen het bos

Zo menen we oprecht dat **elke stap en elke inspanning** van een organisatie **de moeite waard is, omdat er steeds (potentiële) participanten zijn aan de ontvangende kant voor wie die stap nét is wat zoeken**. Sommigen hebben niet meer nodig dan informatie op hun maat of een korting.

Anderen zijn meer dan tevreden als ze hun mening mogen geven en het aanbod wat kunnen bijsturen. Nog anderen willen hun eigen (deel)aanbod uit de grond stampen.

Hoe breder organisaties gaan in hun participatiemogelijkheden, hoe breder het pallet aan participanten dat ze zullen aanspreken. Tegelijk moeten we er samen over waken dat al die initiatiefnemers en participatievormen kunnen rekenen op een gelijk speelveld.

Een waaier aan mogelijkheden

Ontkieming

Via ingrepen in de publieke ruimte, de (brede) school of via specifieke initiatieven laten aanbieders mensen proeven van verschillende hobby's en vrijetijdsactiviteiten in de hoop zo de drempel tot duurzame participatie te verkleinen. Het komt op hun pad, soms wel maar lang niet altijd vanuit een persoonlijke keuze.

Bijvoorbeeld: <https://www.boekstart.be>

Met je aanbod naar de doelgroep / toeleiding

Bijvoorbeeld: Boekenbende aan Huis, Boekenkaravaan, Boek op bezoek, De verhalenweverij, [Kamishibai](#), Verhalenboom Narrata,

<https://iedereenleest.be/over-lezen/de-praktijk/voorlezen-aan-huis-brengt-leesplezier-huiskamers>

Een waaier aan mogelijkheden

Bemiddeling

Organisaties voorzien spontaan en informeel ruimte voor afstemming en een marge voor 'onderhandeling' met nieuwe deelnemers om deelaspecten van de werking aan te passen. Bijvoorbeeld: initiatieven rond meertalig voorlezen (Brussels reads aloud, Foyer vzw)

Mede-eigenaarschap /co-creatie

- Studio Sesam
- <https://iedereenleest.be/over-lezen/reeks/het-voorleesritueel-van-de-bewoners-van-dagcentrum-de-ark>
- Bijvoorbeeld: Buurtwerk 't Lampeke en Kinderwerking Fabota initieerden [Lezen is leuk](#), een site met voorleestips en getuigenissen van kinderen.
- Bijvoorbeeld: Dekoloniseren is een werkwoord (Muntpunt Brussel) <https://www.muntpunt.be/dekoloniseren>

Loskomen van je bestaande aanbod

Onze stelling is dat maatregelen om drempels te verlagen, mensen toe te leiden en inspraak te geven reeds vrij goed zijn ingeburgerd (al blijft dat een permanente opdracht).

Participatie als ‘uitgangspunt’ is minder vanzelfsprekend, zeker voor organisaties die sterk opgeslorpt zitten in hun aanbod en in aanbodssturing.

Daarom dat we er vanuit Demos extra aandacht op vestigen, om het pallet van organisaties te verbreden maar ook om het speelveld democratischer te maken, door meer vormen van initiatief en meer soorten van initiatiefnemers gelijke mogelijkheden te bieden. Want een mogelijke uitkomst is dat organisaties ook minder ruimte innemen in het speelveld, ten gunste van andere organisaties. Of samen strijden voor een gelijk speelveld.

Aanbodsturing

Het bestaande aanbod stuurt ons. De inhoudelijke kern van dat aanbod staat meestal niet ter discussie. In die mate zelfs dat we ons maar moeilijk kunnen inbeelden dat ons aanbod voor andere mensen een andere waarde en betekenis kan hebben.

De organisatie van dat aanbod loopt in **diepe karresporen**. De tijd die nu beschikbaar is, werd eigenlijk al lang geleden (in beleidsnota's, projectplannen...) vastgelegd, dus hier kunnen moeilijk nieuwe dingen bij. Er is geen tijd om nieuwe mensen te bevragen, laat staan om iets te doen met hun input.

Het geweer op de andere schouder

Toch is een cruciaal element van een meer divers publieksbereik volgens ons dat je je **eigen aanbod en verwachtingen tussen haakjes** plaatst. Luister oprecht naar de noden, de behoeften, de verwachtingen en de verzuchtingen van de mensen die je wil bereiken. Draai dus de gangbare redenering om: **vraag wat jij kan betekenen voor wie je nog niet bereikt.**

Zo ontdek je welke plaats je aanbod kan innemen in hun leven. Of welke kleur en betekenis het krijgt vanuit hun beleving. En welke noden het helpt lenigen: ontmoeting, zelfwaarde, empowerment, erkenning, een nieuwe kans of een sterkere uitdaging. Van daaruit kan je **verbinding zoeken tussen je aanbod en de verwachtingen van de deelnemers die je wil bereiken.**

Uit de gouden kooi?

We zitten in een 'gouden kooi' (vast overleg, te halen doelstellingen, beschikbare arbeidstijd van het team...). Toch hebben we **meer vrijheid dan we denken**. Zo kunnen we met wat meer afstand proberen naar ons werk te kijken. Kunnen we een retroplanning maken en nagaan vanaf welk punt programmatie in een stroomversnelling komt dat je er niet meer uit kan?

Kunnen we schrappen? Een evenement minder organiseren, iets tweejaarlijks aanbieden in plaats van jaarlijks, ... Maar hoe zorgen we ervoor dat de vrijgekomen tijd niet gewoon gaat naar het bestaande aanbod?

1. Veldwerk (laten) doen

Zonder dat je het beseft, liggen er heel wat verhalen voor het oprapen: spontane gesprekken voor of na een vergadering, iets wat je opvalt op je fietstocht door de stad, een tentoonstelling, een artikel, een voorstelling, een documentaire ... Aan de hand van een **prikbord** of **een vast punt op de teamvergadering** kan je deze indrukken een plaats geven. Niet om er meteen iets concreet mee te doen maar gewoon om die leefwereld binnen te brengen.

1. Veldwerk (laten) doen

Je kan deze ervaringen ook doelgerichter opzoeken. Dat **kan in het verlengde liggen van je dagelijkse werk**: vergaderingen laten plaats vinden op een andere locatie, je fietstocht verleggen, voor- of na een vergadering een praatje slaan in een buurtcentrum,... Je kan dit ook gericht organiseren: een rondleiding in de buurt opzetten, een participerende observatie, een [jobwissel](#), een [activiteit in de publieke ruimte](#), ...

1. Veldwerk (laten) doen

Je kan je veldwerk ook (deels) uitbesteden. Via de [tupperware-methode](#) kan je sleutelfiguren vragen om hun netwerk te bevragen, je kan '[cultural probes](#)' ontwikkelen (kits met opdrachten en 'apparatuur') waarmee mensen hun leefwereld in kaart kunnen brengen. Zie bijvoorbeeld [lo-map](#), [digital storytelling](#), podcasts, [photovoice](#), ... Maar dat even goed een peer-to-peer bevraging in onderzoek naar cultuurparticipatie bij senioren.

2. Andere invulling aan bestaande activiteiten

Bestaande activiteiten laten plaats vinden op een andere locatie (bvb Rode Hond in Leuven), andere kinderen inzetten in een promotiecampagne (bvb [Lezen is leuk](#)), je teamuitstap anders invullen, een ander soort 'vorming' volgen (bvb [onderdompeling socius](#)), ...

2. Andere invulling aan bestaande activiteiten

Veel activiteiten die inzetten op jeugdwerk, kunst- en cultuureducatie en ontmoeting lenen zich tot participatie. Soms gewoon door een bepaald thema te kiezen, maar ook door de activiteit te omkaderen in een iets breder (methodisch) traject. Zo kan je meer output creëren dan een fijne activiteit of een leuk resultaat. **Veel artistieke werkvormen (rap, spoken word, video, theater, ...) geven mensen de tools in handen om iets over hun leefwereld te vertellen.**

Een educatief project om mensen digitale vaardigheden aan te leren, kan je even goed aanwenden om de leefwereld van de betrokkenen te tonen (bvb Baken in Oostende)

3. Samenwerken met externe deskundigen

Een samenwerking met een externe organisatie kan helpen om tijd te maken en kan eventueel de expertise binnen brengen die je mist. Je kan een [ervaringsdeskundige in de armoede](#) (als stagiair) in dienst nemen, je werking laten screenen door mensen met een handicap of een migratieachtergrond (bvb [Scan&do](#)) of in zee gaan met kunstenaars die ervaring hebben met participatief werken ([de Batterie](#), de [Gezusters Hirngespinst](#), ...)

Koken kost geld natuurlijk, maar misschien kan je intekenen op een projectoproep?

Participatie: onder de waterlijn

De metafoer van de ijsberg helpt begrijpen hoe belangrijke processen bij participatie zich niet zozeer boven de waterlijn bevinden, op het niveau van visie, theorie, beleid, methodieken en technieken maar onder de waterlijn op vlak van overtuigingen, structuren, waarden en machtsverhoudingen.

→ Consument of (mede)eigenaar

Is je aanbod is een consumptiegoed en de deelnemer een consument? Of is je aanbod een onderdeel van een collectief goed waar de gemeenschap, in al haar diversiteit, mede-eigenaar van is?

→ Collectieve of individuele verantwoordelijkheid

In een onrechtvaardige samenleving leidt het benadrukken van individuele verantwoordelijkheid ertoe dat je net minder in plaats van meer participatie bereikt. Dat heet de participatieparadox ([Hindriks](#), 2015).

→ Dieperliggende opvattingen over kwaliteit

Meer lezen?

- **Visietekst: Participatief werken in jeugdwerk, cultuur en sport**
<https://demos.be/kenniscentrum/document/visietekst-participatief-werken-in-jeugdwerk-cultuur-en-sport>
- **Visietekst: Vrije tijd in de netwerkgemeente**
<https://demos.be/kenniscentrum/document/visietekst-vrije-tijd-in-de-netwerkgemeente>
- **Visietekst: Cultuur en nabijheid**
Verschijnt binnenkort op onze website www.demos.be
- **Overzicht leesinitiatieven op iedereenleest.be**
<https://iedereenleest.be/leesinitiatieven-0>
- **Programmalijs 'Cultuur en nabijheid'**
<https://demos.be/programmas/cultuur-en-nabijheid>
- **Brochure 'Macht herverdelen'**
<https://demos.be/machtherverdelen>
- **Artikel 'Moeilijk bereikbare groepen bestaan niet'**
<https://sociaal.net/achtergrond/moeilijk-bereikbare-groepen-bestaan-niet/>

MUSTAFA KÖR

– AUTEUR

#iedereenleest
Slido.com – code 11022020

BART DE NIL

– IEDEREEN LEEST

Quid **participatie**?

- **strijd tegen sociale ongelijkheid en uitsluiting**
- **universeel proportionalisme: inspelen op noden van kwetsbare doelgroepen**

Van **onderuit**

- **voeling houden met de praktijk**
- **vanuit de praktijk kennis en expertise ontwikkelen**
- **leren wat werkt en vooral wat niet werkt**
- **terugkoppelen en generiek vertalen naar het brede werkveld (cultuur, onderwijs, welzijn)**

ELK VERHAAL TELT

www.iedereenleest.be/over-lezen/de-praktijk/elk-verhaal-telt-de-bib-eerste-doorloop-van-pilot-rond-welzijn-afgerond

#iedereenleest
Slido.com – code 11022020

KLEINE DOCUMENTEN, GROTE VERHALEN

www.iedereenleest.be/over-lezen/de-praktijk/de-kracht-van-verhalen-pilots-rond-literair-erfgoed-en-welzijn

#iedereenleest
Slido.com – code 11022020

SBO 'De bib verbindt'

www.iedereenleest.be/over-lezen/traject-gestart-drie-bibliotheeken-voor-babys-en-peuters-die-meertalig-opgroeien

#iedereenleest
Slido.com – code 11022020

Gewoon DOEN

#iedereenleest
Slido.com – code 11022020